

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Opname en verblijf met een rechterlijke machtiging

*bij mensen met een verstandelijke beperking
of psychogeriatrische aandoening*

wet
zorg en
dwang

Opname en verblijf met een rechterlijke machtiging

bij mensen met een verstandelijke beperking of psychogeriatrische aandoening

Inleiding

Soms is het nodig om iemand onvrijwillig op te nemen, om ernstig nadeel te voorkomen of af te wenden. Het gaat dan om mensen met een verstandelijke beperking, een psychogeriatrische aandoening - bijvoorbeeld dementie - of een daarmee gepaard gaande psychische stoornis of een combinatie daarvan, die door hun gedrag bijvoorbeeld hun eigen veiligheid of die van anderen in gevaar brengen. Gaat het om een crisissituatie die direct ingrijpen vereist? Dan gebeurt dat met een spoedmaatregel. De wet noemt dat een inbewaringstelling. In alle andere gevallen is een rechterlijke machtiging nodig. In deze folder lees je wat de Wet zorg en dwang (Wzd) over een rechterlijke machtiging zegt en wat daarbij komt kijken.

De betekenis van ernstig nadeel in de Wet zorg en dwang (Wzd)

- Levensgevaar, ernstig lichamelijk letsel, ernstige psychische, (im)materiële of financiële schade, ernstige verwaarlozing of ' maatschappelijke teloorgang', ernstig verstoorde ontwikkeling voor of van de cliënt of een ander;
- De veiligheid van de cliënt wordt bedreigd, al dan niet onder invloed van een ander;
- Het gedrag van de cliënt is zo hinderlijk dat het agressie van anderen oproept;
- De algemene veiligheid van personen of goederen is in gevaar.

Wat houdt het in?

De rechter kan de rechterlijke machtiging verlenen op verzoek van het CIZ. Een rechterlijke machtiging kan worden verleend aan een cliënt die:

- Nog thuis woont;
- Al is opgenomen met een rechterlijke machtiging;
- Al is opgenomen met een inbewaringstelling;
- Al is opgenomen met een besluit tot opname en verblijf door het CIZ;
- Al vrijwillig is opgenomen en zich inmiddels verzet.

Voor al deze vormen is de procedure hetzelfde. Voor het verlenen van een rechterlijke machtiging gelden de volgende voorwaarden:

- De cliënt om wie het gaat heeft een verstandelijke beperking, een psychogeriatrische aandoening of een daarmee gepaard gaande psychische stoornis (of een combinatie daarvan).
- Het gedrag van de cliënt leidt tot ernstig nadeel;
- De cliënt of zijn vertegenwoordiger verzet zich tegen opname en verblijf in een geregistreeerde accommodatie, of de voortzetting van het verblijf.
- Er zijn geen minder ingrijpende alternatieven om ernstig nadeel te voorkomen of zo snel mogelijk te stoppen.
- Het ernstig nadeel hoeft nog niet te hebben plaatsgevonden.
- De onvrijwillige opname is noodzakelijk en geschikt om ernstig nadeel te voorkomen of af te wenden.

De vertegenwoordiger volgens de Wzd

- de wettelijk vertegenwoordiger van de cliënt, of (als die ontbreekt):
- de persoon die door de cliënt schriftelijk is gemachtigd in zijn plaats te treden, of (als die ontbreekt of niet optreedt):
- de echtgenoot, geregistreeerde partner of andere levensgezel, of (als die ontbreekt of niet wenst op te treden):
- een ouder, kind, broer, zus, grootouder of kleinkind van de cliënt.

Voor wie is het bedoeld?

Een rechterlijke machtiging kan worden opgelegd aan personen van twaalf jaar of ouder die:

- zich verzetten tegen opname;
- een vertegenwoordiger hebben die zich verzet tegen opname;
- ouders of voogden hebben die samen het gezag uitoefenen en het niet eens zijn over de opname. In het laatste geval geldt de regeling ook voor kinderen jonger dan 12 jaar. Ook voor hen kan een rechterlijke machtiging worden aangevraagd als aan alle voorwaarden is voldaan.

Wie kan het aanvragen?

De volgende personen kunnen een aanvraag voor een rechterlijke machtiging doen bij het CIZ:

- de echtgenoot, geregistreerd partner of andere levensgezel van de betrokken persoon;
- de vertegenwoordiger;
- ouders, kinderen, grootouders, kleinkinderen, broers en zussen van de persoon; - ouders en kinderen van de partner van de persoon, partners van de kinderen van de persoon, grootouders, kleinkinderen en broers en zussen van de partner van de persoon;
- de zorgaanbieder die de cliënt (feitelijk) zorg verleent of;
- de Wzd-functionaris.

Hoe verloopt de procedure?

Bij het CIZ

Het CIZ toetst de aanvraag en dient een verzoek in bij de rechter als er grond is om aan te nemen dat de opname en het verblijf of de voortzetting van het verblijf onvrijwillig is, er sprake is van ernstig nadeel door het gedrag van de cliënt en dat opname en verblijf noodzakelijk en geschikt is om het ernstig nadeel tegen te gaan. Bij het verzoek dient het CIZ een medische verklaring van een onafhankelijke ter zake kundige arts aan te leveren. Dat gebeurt zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen drie weken na de aanvraag. Als iemand al is opgenomen met een inbewaringstelling, dan moet het verzoek binnen een week na de aanvraag zijn ingediend bij de rechter. Gaat het om een verlenging, dan moet het verzoek uiterlijk acht weken voor het aflopen van de vorige machtiging worden gedaan.

Bij de rechtbank

Op basis van het verzoekschrift van het CIZ beoordeelt de rechter of een rechterlijke machtiging aan de cliënt wordt verleend. Hiervoor hoort de rechter de cliënt, ook als die cliënt minderjarig is, onder curatele staat of

een mentor heeft. Ook dan is iemand volgens de Wzd bekwaam om zelf op te treden en gehoord te worden. Is iemand niet in staat om naar de rechtbank te komen? Dan gaat de rechter, samen met de griffier, naar hem toe. De cliënt kan zich laten bijstaan door een advocaat. Zo nodig vraagt de rechter extra informatie op of laat hij aanvullend onderzoek doen. Hij roept de deskundigen en getuigen op die de cliënt heeft opgegeven. Ook kan hij de arts die de medische verklaring heeft opgesteld en de aanvrager verplichten voor de rechtbank te verschijnen. Als de betrokken cliënt niet aanwezig kan zijn bij het horen van anderen, wordt hij op de hoogte gesteld van de bevindingen. Hij (of zijn advocaat) krijgt de mogelijkheid om daarop te reageren.

De rechter neemt zo snel mogelijk een besluit. Gaat het om iemand die al is opgenomen? Dan beslist de rechter binnen drie weken nadat het verzoek is ingediend. Als de cliënt is opgenomen met een inbewaringstelling, beslist de rechter binnen drie werkdagen. In het besluit staan de redenen voor het wel of niet afgeven van de machtiging of het afwijken van de gewenste duur. De griffier van de rechtbank stuurt een afschrift van het besluit aan de cliënt zelf, zijn advocaat, de ouders die het gezag uitoefenen, de echtgenoot of andere levensgezel, degene die de cliënt verzorgt, de vertegenwoordiger, de aanvrager, het CIZ, de eventuele zorgaanbieder en Wzd-functionaris. Als de rechter geen machtiging afgeeft, stuurt de griffier een afschrift aan de betrokken arts. Ook de medische verklaring van de onafhankelijke arts wordt dan meegestuurd.

Soms komt een aanvraag ten onrechte bij het CIZ terecht, Bijvoorbeeld als het CIZ heeft geconstateerd dat opname en verblijf in een Wvggz-accommodatie het meest aangewezen is. Het CIZ is dan verplicht de aanvraag door te sturen naar het juiste orgaan – in dit geval de Officier van Justitie - en de aanvrager daarover te informeren.

Bij de zorgaanbieder

De zorgaanbieder moet zo snel mogelijk de volgende personen informeren over de opname:

- de ouders die het gezag uitoefenen;
- de echtgenoot, de geregistreerde partner of andere levensgezel van de cliënt, of degene door wie de cliënt wordt verzorgd;
- de vertegenwoordiger;
- de griffier van de rechtbank die de machtiging heeft verleend;
- het CIZ;
- de IGJ.

De zorgaanbieder geeft de betrokken cliënt en zijn vertegenwoordiger binnen twee weken na aanvang van de zorg een schriftelijk overzicht van zijn rechten zoals die zijn vastgelegd in de Wzd. Dit betreft in ieder geval de Wzd-klachtenregeling en de huisregels van de voorziening waar hij verblijft.

Hoe lang is de machtiging geldig?

De rechterlijke machtiging heeft een geldigheidsduur van maximaal zes maanden. Indien een cliënt al op grond van een machtiging tot opname en verblijf in een accommodatie verblijft kan de rechter een verlenging van de machtiging verlenen.

Bij de maximale geldigheidsduur van deze tweede machtiging maakt de wet onderscheid tussen mensen met een verstandelijke beperking (twee jaar) en mensen met een psychogeriatrische aandoening (vijf jaar). Vanaf de derde machtiging kan de duur van de machtiging worden vastgesteld op maximaal vijf jaar. Het staat de rechter vrij deze termijnen in te korten. Een uitzondering vormen mensen van wie duidelijk is dat hun situatie niet zal wijzigen. Voor hen kan na de eerste machtiging een nieuwe machtiging worden afgegeven met een maximale duur van vijf jaar.

Wat gebeurt er na de opname?

Iemand die is opgenomen met een rechterlijke machtiging krijgt in beginsel alleen zorg waarmee hij heeft ingestemd. Die zorg wordt vastgelegd in een zorgplan dat zo snel mogelijk, maar in ieder geval binnen zes weken, in het bezit van de betrokken cliënt moet zijn. In afwachting van een zorgplan kan alleen in noodsituaties iemand zorg tegen zijn wil krijgen, en op grond van een schriftelijke beslissing van de zorgverantwoordelijke waarin is vastgelegd:

- dat het gedrag van de cliënt leidt tot ernstig nadeel;
- dat de onvrijwillige zorg noodzakelijk is om dat nadeel te voorkomen of te stoppen;
- dat de onvrijwillige zorg geschikt is om dat nadeel te voorkomen of te stoppen;

- dat de onvrijwillige zorg evenredig is met het beoogde doel;
- dat er geen minder ingrijpende mogelijkheden zijn;
- dat er toezicht is als de onvrijwillige zorg wordt toegepast.

Deze onvrijwillige zorg mag niet langer dan twee weken duren. De zorgverantwoordelijke kan ook beslissen om iemands kleding, lichaam, woon- of verblijfplaats te onderzoeken op middelen of voorwerpen die de cliënt niet in zijn bezit mag hebben of die ernstige problemen kunnen geven. Ook deze beslissing moet zo snel mogelijk op schrift worden gesteld. De betrokken cliënt - of zijn vertegenwoordiger - krijgt een bewijs van ontvangst met een beschrijving van de voorwerpen die in bewaring zijn genomen.

Ook in het zorgplan wordt die zorg opgenomen waarmee de cliënt heeft ingestemd. Als blijkt dat onvrijwillige zorg toch noodzakelijk is dan kan dat als uiterste middel worden overwogen en kan dat worden opgenomen in het zorgplan. Daarvoor moet het stappenplan, zoals dat is voorgeschreven in de Wzd, worden doorlopen.

Wanneer krijgt iemand verlof?

De zorgaanbieder verleent alleen verlof als dat verantwoord is. Het verlenen van verlof geschiedt op initiatief van de zorgaanbieder, of op verzoek van de cliënt of zijn vertegenwoordiger. Als iemand zelf vraagt om verlof, overlegt de zorgaanbieder met zijn vertegenwoordiger. De Wzd-functionaris moet schriftelijk toestemming geven. De zorgaanbieder geeft de persoon, zijn vertegenwoordiger en de advocaat een afschrift van de beslissing met daarbij het oordeel van de Wzd-functionaris. Binnen vier dagen moeten de partijen op de hoogte worden gebracht van hun klachtrecht en van de mogelijkheid om voor advies en bijstand een cliëntenvertrouwenspersoon in te schakelen.

Cliëntvertrouwenspersoon

Iemand die onder de reikwijdte van de Wzd valt, mag altijd een beroep doen op een cliëntvertrouwenspersoon. Deze persoon geeft advies en bijstand over alles wat samenhangt met onvrijwillige zorg, met opname en verblijf in een accommodatie en met het doorlopen van een klachtenprocedure. Als de persoon of zijn vertegenwoordiger daarmee instemt, verstrekt de zorgaanbieder bij de start de zorg de naam en contactgegevens van de cliënt en zijn vertegenwoordiger aan de cliëntvertrouwenspersoon. Volgens de Wzd heeft de deze persoon geen speciale wettelijke taken bij een rechterlijke machtiging.

De zorgaanbieder trekt het verlot weer in zodra het niet meer verantwoord is. Ook dit gebeurt met instemming van de Wzd-functionaris. De betrokken persoon, zijn vertegenwoordiger en de advocaat worden hierover schriftelijk geïnformeerd.

Wanneer krijgt iemand ontslag?

De zorgaanbieder kan ontslag verlenen als het verblijf niet langer nodig is om ernstige problemen te voorkomen of als de geldigheidstermijn van de rechterlijke machtiging is verstreken. Is er bij het CIZ een aanvraag gedaan voor verlenging van de rechterlijke machtiging en heeft het CIZ een nieuw verzoek ingediend vóór het einde van deze termijn? Dan volgt ontslag pas als het verzoek is afgewezen of als de termijn voor de beslissing is verstreken.

Belangrijke aandachtspunten bij ontslag:

- De zorgaanbieder overlegt over het voorgenomen ontslag met de vertegenwoordiger, met de echtgenoot of levensgezel, naaste familieleden, degene door wie de betrokkene voorafgaand aan de opname werd verzorgd, zorgaanbieder of eerder betrokken arts en met de IGJ. Ook de echtgenoot of andere levensgezel en naaste familieleden worden op de hoogte gebracht.
- Gaat het om een iemand die ernstige problemen voor een ander veroorzaakt? Dan vraagt de zorgaanbieder eerst advies aan een ter zake kundige arts over het voorgenomen ontslag en de gezondheidstoestand van de cliënt.
- De zorgaanbieder verzoekt de Wzd-functionaris schriftelijk om toestemming voor het verlenen of weigeren van ontslag. De Wzd-functionaris moet zijn beslissing schriftelijk motiveren. Zonder zijn toestemming kan de zorgaanbieder geen ontslag verlenen.
- De zorgaanbieder neemt binnen veertien dagen na ontvangst van een aanvraag een schriftelijke en gemotiveerde beslissing over het ontslag.
- Aan het ontslag kunnen - met instemming van de Wzd-functionaris - voorwaarden of beperkingen worden verbonden. Als deze voorwaarden niet worden nageleefd, wordt het ontslag ingetrokken. Dit besluit wordt binnen vier dagen na de beslissing meegedeeld aan de Wzd-functionaris, de betrokken persoon, zijn vertegenwoordiger en de advocaat. De zorgaanbieder kan ook de directe familie en de burgemeester en wethouders informeren als dit nodig is voor de continuïteit van zorg.
- De zorgaanbieder wijst op de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de Wzdklachtencommissie en op het recht van advies en bijstand van een cliëntvertrouwenspersoon.

Klachtenrecht

Alle zorgaanbieders zijn aangesloten bij een Wzd-klachtencommissie. De betrokken cliënt of zijn vertegenwoordiger mag schriftelijk een klacht indienen over:

- de toetsing van wilsbekwaamheid, verlof of ontslag;
- het opnemen van onvrijwillige zorg in het zorgplan;
- het uitvoeren van onvrijwillige zorg en zorg in onvoorziene situaties;
- het bijhouden van het dossier voor zover dit betrekking heeft op onvrijwillige zorg;
- de nakoming van een verplichting of over een beslissing van de Wzd-functionaris.

Klachten over de procedure van de rechterlijke machtiging worden niet door deze commissie behandeld. Als de klachtencommissie de klacht gegrond vindt, kan zij de beslissing schorsen. Als de klachtencommissie de klacht ongegrond vindt of als een beslissing uitblijft, kan de betrokken cliënt zijn klacht voorleggen aan de rechter. Ook de rechter kan de beslissing schorsen. Tegen deze beslissing van de rechter is geen hoger beroep mogelijk, wel cassatie bij de Hoge Raad.

De betrokken cliënt of zijn vertegenwoordiger kan ook een verzoek tot schadevergoeding indienen bij de klachtencommissie of - als de klachtencommissie de klacht ongegrond vindt of een beslissing uitblijft - bij de rechter.

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Bezoekadres
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
070-340 7911

Postadres
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl/vws

Voor meer informatie over
De Wet zorg en dwang verwijzen wij
u graag door naar
<https://www.dwangindezorg.nl/wzd>